

İnsanlara güzel formüller vermek lazım, imanın 6 şartı, 7 büyük günah, 8 katlı yol... Yapacağı/bileceği/inanacağı işin sayılı olduğunu bilmek bir motivasyon sağlıyor. 30 gün süren Ramazan orucunun, sonu görünmez vakit namazlarından kolay olması gibi.

Bunun için kendime 5E felsefesi üretmeye karar verdim. Eğitim, Ehlak, Edalet, Ekonomi, Ettihad. Türkçe imlada sadece ikisi E ile başlıyor ama bundan sonra böyle olsun, ne olacak? Size kurtuluş reçetesi sunmuşum, 3 harfin lafı mı olur?

Eğitim tabii herkes için şart, doğumdan ölüme kadar eğitim. 5 yaşından itibaren tam gün eğitime başlayan insan yavrusu, 15 yaşından sonra günde yarım gün çalışıp, yarım gün de eğitime başlamalı. Bu da yaşadığı sürece devam etmeli. Günde 3 saat eğitim, 3 saat iş. Yoksa insanlara bir şekilde telefon satıyorsunuz ama ondan salak mesajlar atmaya devam ediyorlar.

Ehlaksız eğitim mümkün değil. Bunu için de insanların bireyden ibaret olmadığını kabul etmek gerekiyor. Ehlak zaten birey için değil, toplum için anlamlı bir faaliyet/kural bütünü. İnsanın bireyliğinin farkına varmasının en üstün varoluş noktası kabul edildiği bir çağda yaşıyoruz ama bunun bir yandan da ehlağın temelini erittiğini görmek lazım. Kişinin sadece kendinden ibaret, kendi akli/zevki/yaşantısı için varolduğı bir dünyada, kişilerin birbirine davranışının pek bir anlamı kalmıyor.

Edalet ise bu ehlağın hangisinin hangisine üstün olduğı konusunda bir hüccet getirmek için var. Kişinin varoluşu nerede başlar, nerede biter, kişi ne kadar kendisine, ne kadar ailesine, ne kadar çevresinde yaşayanlara aittir? Liberal kafa *ben sadece bana aitim* der, kolektivist kafa *insan sadece topluma aittir* der ama bunların arasında denge bulamazsanız, ikisinin de sonunda, ne toplum, ne insan iyi kalabilir. Edalet insanın bireyliğinin hukuki temelini belirler. En önemli şartı, insanların yeryüzünde bir edalet olduğuna dair inançlarını sarsmamaktır.

Ekonomi ise edaletin tesisindeki en önemli şartları sağlamaktır. İnsanların elinden, edaletsiz ve ehlaksız yaşamlarına dair bahaneleri almanın *ilmi* ekonomidir. Onlara ihtiyaçlarını temin edecek, yeryüzünde fırsatlar sunacak, dünyayı iyi yoldan, çalışarak ve kendi başarı hislerini de tatmin ederek güzelleştirebileceklerini gösteren yollar üretmektir.

Ettihad ise, pratik faydaların teorik tartışmalardan daha önemli olduğuna dair bir ilkedir. Teorik bir takım kriterler uğruna gücün pratiğini gözardı etmenin, sonunda teoriyi anlamsızlaştıracağına dair bir uyarıdır. İnsanların somut dertleri varken onları soyut ilkeler ve kimseye faydası olmayan tartışmalarla boğmanın önüne geçmek içindir.

Bence fena olmadı, biraz dalga geçmek için başladım ama böyle yazmak daha kolay oluyormuş. Yarın da 9K adımımdan bahsederim, henüz kelimeleri bulmadım ama gördüğünüz gibi pek zorlanacağımı sanmam.